

Prof. dr Borislav Petrović

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

Hrvoje Boban

Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, doktorand

PRAVNI OKVIR I MJERE ZAŠTITE OD NASILJA U PORODICI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Katalog mjera za zaštitu od nasilja u porodici u Hrvatskoj su dobra osnova za zaštitu o nasilja prije svih djece, žena, kao i ostalih članova porodice ili bliskih osoba. Iako nisu strogo sistematizovane i u potpunosti usklađene, ipak se može govoriti da je ustanovljen sistem mjera za zaštitu od svih oblika nasilja u porodici. Osnova za to se nalazi u usvojenim standardima i relevantnim međunarodnim propisima, Ustavu Republike Hrvatske, te zakonima iz građanskopravnog, upravnopravnog, prekršajnog i krivičnog djelokruga. Na uspostavljanju i jasnom razgraničenju djelovanja u funkcionalnom smislu između raznih organa i institucija treba još poraditi, pa se očekuje usaglašavanje odredbi Porodičnog zakona sa krivičnim mjerama, te krivičnog i prekršajnog nadležnosti, u svrhu bržeg i djelotvornijeg djelovanja u zaštiti od nasilja u porodici. Pored postojećih zakonodavnih akata, Hrvatski Sabor je u aprilu 2018. ratifikovao Konvenciju Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. Republika Hrvatska je na taj način preuzela dodatne obaveze iz ovog međunarodnog ugovora, usaglašavanje svojih zakona sa tom konvencijom. Brojne sistematizovane zakonodavne aktivnosti su u Hrvatskoj obavljene i prije ove Konvencije, tako da neće biti većih zahvata u pogledu izmjena i dopuna prije svega krivičnog zakona.

Ključne riječi: Porodica; Zaštita; Porodična, Prekršajna, Krivična.

1. UVOD

Nasilje u porodici predstavlja ozbiljan i kontinuiran problem u savremenim društvima koji zahtijeva niz kako preventivnih aktivnosti s ciljem podizanja

svijesti nacije o istom, tako i aktivnosti državnog sistema putem imperativnih zakonskih normi i strukturalnog institucionalnog djelovanja radi zaštite i kažnjavanja. U današnje vrijeme susrećemo se s raznim vrstama nasilja, kako fizičkog tako i psihičkog. O nekim vrstama se više priča te su više i eksponirane u samoj javnosti, dok postoji druga strana o kojoj se manje priča te se tim pokušava negirati veliki problem koji postoji u društvu. Nasilje u porodici je posebna vrsta nasilja koja je sve češća i susrećemo ga u različitim oblicima. Razlozi zbog kojih dolazi do nasilja u porodici praksi su dobro poznati, no često oni budu samo djelimično utvrđeni (siromaštvo, nezaposlenost, alkoholizam itd.) i različite druge stresne situacije koje u konačnici dovode do toga da jedna strana vrši nasilje nad drugima u porodici. U takvom trenutku najčešće su najugroženije ranjive skupine poput žena i djece kojima se ne pruža dovoljna sigurnost u porodici koja bi im se trebala pružiti. Na takav način dolazi do disfunkcionalne porodice te postoji rizik da iz takve porodice proizađe još jedan nasilnik. A to je upravo ono što se želi spriječiti. Kao plod podizanja svijesti o ozbiljnosti problema nasilja u porodici doneseni su brojni međunarodni dokumenti od strane Ujedinjenih naroda, Evropske unije i Vijeća Evrope. Republika Hrvatska strana je ili čak potpisnica brojnih međunarodnih instrumenata Ujedinjenih naroda i Vijeća Evrope na području zaštite žrtava nasilja, koji zajedno s nacionalnim zakonodavstvom te strateškim dokumentima čine pravni okvir usmjeren zaštiti žrtava nasilja u porodici.

2. DEFINICIJE I OBLICI PORODIČNOG NASILJA

Definisanje porodičnog nasilja umnogome zavisi o subjektu koji daje definiciju, odnosno da li su to institucije, naučnici, eksperti, lica iz prakse i sl. Definicije pojma porodičnog nasilja se mogu razlikovati i po određenosti po oblastima, odnosno tački iz koje se ova tematika posmatra. Porodično nasilje je globalna pojava koja je prisutna u svim društvima svijeta i predstavlja svaki oblik fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja ili prijetnji takvim nasiljem kojem se izlaže neki od članova Porodice. Nasilje nije izolirani, pojedinačan događaj već obrazac ponavljajućih ponašanja.¹

Odredbama Konvencije o suzbijanju nasilja i borbi protiv nasilja nad ženama u porodici iz 2011. godine, utvrđeno je da se nasiljem u porodici smatra „svaki čin fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja, koje se dogodi u porodičnoj zajednici ili između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira na to dijeli li učinilac ili je dijelio isto prebivalište kao i žrtva“.²

¹ UN Women, Postupanje u slučajevima nasilja u porodici, dostupno na: <http://www.16dana.ba/wpcontent/uploads/2018/02/Postupanje-u-slucajevima-nasilja-u-porodici-BOS.pdf>.

² Članak 3. Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji usvojene 7. travnja 2011. godine. Ratificirana Zakonom o potvrđivanju Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 3/2018, od 16.5.2018.

Odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, nasiljem u porodici se smatra tjelesno nasilje; tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci; psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost; spolno uznemiravanje; ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili lične imovine, raspolaganja ličnim prihodima ili imovine stečene ličnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci; te zanemarivanje potreba lica s invaliditetom ili lica starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi fizičke ili duševne patnje.³ Karakteriše ga želja člana porodice da korištenjem sile, zastrašivanjem i različitim drugim postupcima uspostavi kontrolu nad članovima porodice te je i održi. Nasilje u porodici je svjesni izraz moći i kontrole te se ne događa slučajno, a u većini slučajeva je dugotrajno i često.⁴

Krivični zakon Hrvatske definiše nasilje u porodici kao kršenje propisa o zaštiti od nasilja u porodici i time izazivanje straha kod člana porodice ili bliskog lica za njihovu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih lica ili dovođenje istih u ponižavajući položaj, a da time nije učinjeno teže krivično djelo.⁵ Kao što je već navedeno, prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici u Hrvatskoj, nasilje se može pojaviti u različitim oblicima, a oni se često javljaju istovremeno.

Oblici nasilja kojima su članovi porodice izloženi su fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko.

Fizičko nasilje definišemo kao „bilo koji namjerni fizički napad ili fizički kontakt kojim se drugo lice fizički ugrožava, povrijeđuje, izlaže fizičkoj boli ili smrti koja se mogla izbjeći“. ⁶ Fizičko nasilje definiše se i kao upotreba sile koja rezultira ili može rezultirati neslučajnom fizičkom povredom.⁷ U ovu kategoriju nasilja mogu se ubrojiti naguravanje, šamaranje, čupanje kose, pritiskanje uza zid, nanošenje opekotina, zadržavanje pod vodom, napad oružjem te bilo koje druge vrste udaranja.

Emocionalno nasilje definiše se kao negativni odnos u kojem se verbalno ili neverbalno nanosi određeni oblik psihičke boli. Ono uključuje zabrane, prijetnje, uvrede i slične postupke koji nepovoljno djeluju na ličnost i psihičko zdravlje.⁸

³ Članak 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 70/2017.

⁴ J. Kolesarić *et al.*, *I will – I know – I can.*, priručnik, Virovitica 2014.

⁵ Članak 179a. Kazneni zakon republike Hrvatske, *Narodne novine RH*, br 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017 i 118/2018.

⁶ J. Zloković, *Nasilje nad roditeljima – Obiteljska tajna*, Rijeka 2009, 55.

⁷ M. Singer *et al.*, *Kriminologija delikata nasilja*, Zagreb 2006, 27.

⁸ M. Ajduković *et al.*, „Nasilje u partnerskim odnosima“, u M. Ajduković, G. Pavleković (ur.), *Nasilje nad ženom u obitelji*, Zagreb 2000, 57–68.

Seksualno nasilje opisujemo kao „svako prisiljavanje, iskorištavanje ili nagovaranje na rodoskrvrnuće, intimni tjelesni kontakt i bilo kakvu seksualnu aktivnost koju svojom voljom lice ne želi ili o njoj iz bilo kakvih razloga ne može odlučivati“. ⁹ Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv lica i njegove seksualnosti, a koji može učiniti drugo lice bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze.

Ekonomsko nasilje odnosi se na uzimanje finansijskih prihoda te općenito onemogućavanje licu da koristi finansije. ¹⁰ Podrazumijeva oštećenje ili uništavanje lične ili zajedničke imovine, zabranu ili onemogućavanje korištenja lične ili zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini, oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja ličnim prihodima ili imovinom stečenom ličnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku zavisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva.

Nasilje u porodici može se odrediti i u odnosu na žrtvu i to kao nasilje među partnerima, nasilje nad starijim licima kao članovima porodice i nasilje nad djecom. Poseban oblik nasilja je *zanemarivanje djeteta*. Iako se najčešće navodi fizičko zanemarivanje, postoje i drugi oblici. Zanimarivanje se definiše kao „nedostatak odgovarajuće brige i njege odraslih lica prema djetetu, što bitno utiče na djetetov normalan fizički i psihički razvoj“. ¹¹ Zanimarivanje je općenito karakterisano nedostatkom osnovnih potreba poput sigurnosti, higijene, prehrane te adekvatnog mjesta stanovanja. ¹² Zdravstveno zanemarivanje počinje najranije – tokom trudnoće. Fizičko zanemarivanje prepoznatljivo je po tome što kod djeteta izostaje napredovanje. Razlog tome može biti nedovoljna informisanost roditelja o potrebnom unošenju kalorija, a mjesto stanovanja koje je neodgovarajuće također spada u fizičko zanemarivanje. Emocionalno zanemarivanje je oblik gdje roditelji ne pridaju pažnju djetetovim željama i potrebama, a to dovodi do toga da se dijete osjeća odbačeno. Edukativno zanemarivanje karakterisano je nedostatkom roditeljskog poticanja i pomaganja tokom školstva, a zanemarivanje djece s posebnim potrebama zabrinjavajuća je pojava, naime takva djeca već spadaju u visokorizičnu grupu za izloženost nasilju. ¹³

⁹ J. Zloković, (2009), 6.

¹⁰ M. Ajduković *et al.*, 57–68.

¹¹ G. Buljan-Flander, D. Kocijan-Hercigonja, *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*, Zagreb 2003, 65.

¹² Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba. Zanimarivanje djece preuzeto s <http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/zanimarivanje-djece/>.

¹³ G. Buljan-Flander, D. Kocijan-Hercigonja, 65.

3. PRAVNI OKVIR

Imajući u vidu ovako široko postavljene definicije porodičnog nasilja, u potpunosti je jasna različitost aspekata i brojnost oblasti unutar domaćeg zakonodavnog okvira kojima država i društvo iskazuju svoju reakciju i odgovor na nasilje u porodici.

U pravnom poretku Republike Hrvatske, kao državi članici Evropske unije, usvojeni su brojni zakonski i podzakonski akti i ratifikovane međunarodne konvencije koje služe kao dobar temelj za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici, posebno nad djecom i ženama.¹⁴

Republika Hrvatska je ratifikovala uglavnom većinu važnijih međunarodnih propisa koji čine temelj za zaštitu od nasilja u porodici i to: Konvenciju Ujedinjenih naroda o ukidanju svih oblika diskriminacije žena („CEDAW“, 1979) i Fakultativni protokol (1999), kao i Opštu preporuku br. 19 „CEDAW“ Odbora o nasilju nad ženama, Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (1989) i Fakultativne protokole (2000), te Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima lica s invaliditetom (2006).

Kao članica Vijeća Evrope, Republika Hrvatska je obavezna osigurati pravnu zaštitu porodice sukladno Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njezinim protokolima (1, 4, 6, 7, 11–14)¹⁵ u kojim je propisano pravo svakoga na poštivanje privatnog i porodičnog života, pravo na brak i porodicu, te uređenje odnosa između roditelja i djece.¹⁶ Za istaći je Protokol 12, kojim se propisuje obaveza država da ugrade odredbe o zabrani svih oblika diskriminacije u svoja nacionalna zakonodavstva, te o zaštiti tog prava pred Evropskim sudom za ljudska prava.¹⁷ Godine 2003. usvojen je Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u Republici Hrvatskoj¹⁸ i Konvencija

¹⁴ O ovom vid.: I. Radić, A. Radina, „Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopравни aspekt“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 3/2014, 727–754; V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja, „Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona“, *Hrvatski ljetopis za kazneno parvo i praksu* 2/2010, 669–698.

¹⁵ Protokoli br. 1, 4, 6 i 11, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 18/1997, 6/1999, 8/1999. Protokol br. 12, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 14/2002, 9/2005, Protokol br. 13, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 14/2002, 13/2003, Protokol br. 14, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 1/2006.

¹⁶ Čl. 8. i 12. Konvencije, čl. 2. Protokola br. 1. i čl. 5. Protokola br. 7.

¹⁷ U okviru Vijeća Evrope donesen je niz preporuka o zaštiti žrtva nasilja. V. Recommendation R (85) 4 on Violence in the Family (1985), Recommendation R (85) 11 on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure (1985), Recommendation R (90) 2 on Social Measures concerning Violence within the Family (1990), Recommendation R (91) 9 on Emergency Measures in Family Matters (1991), Recommendation 1450 on Violence against Women in Europe (2000), Recommendation R (2002) 5 on the Committee of Ministers to Member States on the protection of women against violence.

¹⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 137/2009, objava od 13.11.2009, na snazi od 21.11.2009.

Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, od 2011, poznatija kao Istanbulska konvencija, koja je ratifikovana 13. aprila 2018, kojom se predviđaju specijalne mjere prevencije.

Istanbulska konvencija je najdalekosežniji međunarodni sporazum koji se bavi ovom ozbiljnom povredom ljudskih prava i stvara sveobuhvatni pravni okvir i pristup borbi protiv nasilja nad ženama. Cilj joj je nulta tolerancija na ovaj oblik nasilja i kao takva predstavlja veliki korak prema sigurnijoj Evropi i šire.

Poziva se na uključenje svih relevantnih državnih agencija i službi kako bi se pitanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici rješavalo na koordiniran način. To znači da agencije i nevladine organizacije ne bi trebale djelovati same, već bi trebale izraditi protokole za saradnju.

3.1. Ustavno pravo

Na nacionalnoj razini okvir i temelji za zaštitu obitelji postavljeni su u Ustavu Republike Hrvatske kao najvišem i temeljnom pravnom aktu s najjačom pravnom snagom u državi. Kao najviši pravni akt, Ustav Republike Hrvatske¹⁹ posebnu pažnju daje zaštiti ljudskih prava, suzbijanju diskriminacije i sprječavanju zlostavljanja.²⁰ Ustav definira Republiku Hrvatsku kao socijalnu državu te određuje zakonsku jednakost svih osoba. Propisana je i ravnopravnost spolova kao jedna od temeljnih vrednota ustavnog poretka.²¹ Odredbe Ustava zajedno s domaćim zakonodavstvom zabranjuju bilo koji oblik nasilja te time ujedno uvažavaju odredbe međunarodnih ugovora, konvencija, preporuka i deklaracija.²²

U člancima 14. i 23. Ustava propisano je da svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o svojoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama te da nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvom obliku zlostavljanja. U odredbama Ustava posebno je naglašena zaštita braka i obitelji, istaknuto da država štiti djecu i mlade, da roditelji imaju obvezu odgajati, uzdržavati i školovati svoju djecu i da su svi ostali dužni štititi djecu i nemoćne osobe. Sukladno navedenim odredbama Ustava i domaće zakonodavstvo posvećuje posebnu pozornost

¹⁹ Ustav Republike Hrvatske, *Narodne novine RH*, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010 i 05/2014.

²⁰ S. Oset, „Prekršajnoppravna zaštita od nasilja u obitelji“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 2/2014, 582.

²¹ Ustav RH, čl. 3.

²² Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, *Narodne novine RH*, br. 20/2011, <http://www.propisi.hr/print.php?id=10892> (U daljnjem tekstu: Nacionalna strategija 2011–2016).

obiteljskim odnosima. U članku 35. jamči se poštovanje obiteljskog života, dok se u članku 61. obitelj stavlja pod osobitu zaštitu države.

3.2. Kazneno pravo

Kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske je intenzivno pratilo promjene na pravnom polju i mijenjalo Kazneni zakon i harmoniziralo njegove odredbe sa pravnom tekovinom Europske unije, s ciljem promptnije, efikasnije i pravičnije zaštite od nasilja u obitelji. Kazneno pravo osigurava posebnu zaštitu obitelji na način da svojim odredbama propisuje kao kaznena djela ponašanja kojima se ugrožava opstojnost i funkcioniranje obitelji kao stuba društva.

Izmjenom Kaznenog zakona iz 1997. godine, 2000. je uvedeno je kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji, koje čini član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj (čl. 215.a).

Navedeno kazneno djelo bilo je izloženo brojim kritikama, kako od strane teoretičara tako i od strane praktičara, zbog nedovoljno jasnog opisa kaznenog djela, što je onda izazvalo poteškoće u praktičnoj primjeni.²³ Problem je postojao i zbog toga što se ovo kazneno djelo ispreplitalo s drugim kaznenim djelima (tjelesne ozljede, seksualni delikti i dr.), a stjecanje nije bilo jasno riješeno kao ni razgraničenje s prekršajima iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.²⁴ U praksi je problem stvarala i činjenica da su različiti sudovi različito tumačili pojam dovođenja žrtve u ponižavajući položaj.²⁵ Zbog navedenih prigovora, kazneno djelo Nasilničkog ponašanja u obitelji izbačeno je iz novog Kaznenog zakona koji je stupio na snagu 2013. godine.²⁶ Time se nasilje u obitelji podvodilo pod prekršajno pravo u sklopu Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji te se u sklopu Kaznenog zakona podvodilo pod kaznena djela Tjelesne ozljede, Teške tjelesne ozljede, Osobito teške tjelesne ozljede, Prijetnje, Teških kaznenih djela protiv spolne slobode te je u tim kaznenim djelima bila kvalifikatorna okolnost da je to djelo počinjeno protiv bliske osobe.²⁷ Budući da je činjenica da je nasilje bilo počinjeno nad bliskom osobom predstavljalo kvalifikatornu okolnost, počinitelj se kažnjavao strožom kaznom te se progon izvršavao po službenoj dužnosti. Ove izmjene Zakona, u praksi su donijele nove probleme. Zbog brisanja čl.215.a pojavio se problem nastavka ranije pokrenutih postupaka – državno je odvjetništvo u pojedinim predmetima odustajalo od daljnjeg progona za djela nasilničkog ponašanja u obitelji koja su prethodno bila pokrenuta, a obrazloženje je bilo

²³ I. Radić, A. Radina, (2014), 51, 744.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*, 727–754.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

da je to djelo dekriminalizirano.²⁸ Zbog ovakvih slučajeva, ali i zbog pritiska u javnosti od strane udruga za zaštitu žrtava obiteljskog nasilja koje su smatrale brisanje čl. 215.a iz Kaznenog zakona nedopustivim jer bi brojne radnje bile prebačene u prekršajno zakonodavstvo, što umanjuje ozbiljnost problema, Ministarstvo pravosuđa iniciralo je raspravu o potrebama za dodatnim zakonskim intervencijama.²⁹ Godine 2014, izrađen je nacrt Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koji je sadržavao odredbu o Psihičkom nasilju u obitelji, no na saborskim raspravama poticalo se ponovno uvođenje nasilja u obitelji kao samostalnog kaznenog djela te je to u konačnici bilo i usvojeno.

Kazneno djelo Nasilja u obitelji uvedeno je novelom iz 2015. godine kao članak 179.a, te glasi: „Tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine“. Ovo kazneno djelo, egzistira pored raznih oblika nasilja u obitelji koji se nalaze u opisu drugih kaznenih djela, u pravilu kao teži oblik izvršenja tog određenog djela. Međutim, odmah nakon uvođenja u KZH, i ovo djelo je podvrgnuto naučno-stručnoj kritici. Prije svega što je teško odrediti „pojam teško kršenje propisa“, osim toga i pojmovi „dovođenje u ponižavajući položaj“, a i pojam izvanbračne zajednice, nije jasan i reguliran je sa više različitih i neusklađenih propisa.

Zaštiti obitelji posvećena je Glava XVIII Kaznenog zakona (2017), u kojoj su kao zaštitni objekti, pored obitelji, istaknuti i brak, obitelj i djeca. Kaznenim djelima propisanim u ovoj Glavi izravno se odnose na obitelj, brak i mladež, te se njihovim propisivanjem zaštićuju osobne i društvene vrijednosti. U ovoj skupini ima ukupno jedanaest kaznenih djela koja većina autora, s obzirom na objekt zaštite, grupira u tri skupine. Prvu skupinu čine kaznena djela protiv braka i to; dvobračnost i omogućivanje zaključivanja nedopuštenog braka. U drugu skupinu ulaze kaznena djela protiv obitelji i to; izvanbračni život s maloljetnom osobom, kršenje obiteljskih obveza, povreda dužnosti uzdržavanja, oduzimanje djeteta ili maloljetne osobe i promjena obiteljskog stanja i nasilje u obitelji čl. 179a, uvedeno 2015, (nasilničko ponašanje u obitelji, čl. 215a, brisano 2013). Konačno, treću skupinu kaznenih djela čine ona protiv mladeži. Riječ je o ukupno tri kaznena djela: napuštanje djeteta, zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe i sprječavanje i neizvršenje mjera za zaštitu djeteta i maloljetne osobe. U ukupnom kriminalitetu kaznena djela iz ove skupine sudjeluju s oko 7 %, s tim da valja naglasiti kako je u pretežitom broju riječ o trima kaznenim djelima: nasilničkom ponašanju u obitelji, povredi dužnosti uzdržavanja, te zapuštanju i zlostavljanju djeteta ili maloljetne osobe.

²⁸ M. Škorić D. Rittossa. „Nova kaznena djela nasilja u kaznenom zakonu“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 22/2015, 483–521.

²⁹ *Ibid.*, 483–521.

Svega jedanaest propisanih kaznenih djela kojima se štite brak, obitelj i mladež može upućivati na nedostatnu kaznenopravnu zaštitu, međutim valja naglasiti kako je u različitim glavama Kaznenog zakona propisan i niz drugih kaznenih djela koja neizravno štite brak, obitelj i djecu iako im je primarna zaštita neko drugo pravno dobro (primjerice kaznena djela protiv života i tijela, spolnog odnosa s djetetom, rodoskrvuća ili iznošenja osobnih i obiteljskih prilika i sl.). Uz to, valja naglasiti da kaznenopravna intervencija u području obiteljskih odnosa treba biti posljednja mjera reakcije društva (*ultima ratio*). Drugim riječima, kaznenopravna reakcija dolazi u obzir samo tamo gdje su moralne, društvene i izvankaznene sankcije nedovoljne u zaštiti braka, obitelji i djece i zbog toga je nužno kaznenopravne odredbe promatrati zajedno s odredbama drugih pravnih disciplina koje štite navedena pravna dobra.

Nasilje u obitelji sada je koncipirano kao *blanketno kazneno* djelo, budući da se u zakonskoj odredbi izričito upućuje na propise o zaštiti od nasilja u obitelji koji nisu pobliže navedeni u Kaznenom zakonu, već u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO).³⁰ Prema čl. 10. toga Zakona nasilje u obitelji jest „svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog, ekonomskog nasilja i zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi“.

Nasilje u obitelji je djelo *delictum proprium*, jer počinitelj tog djela može biti samo član obitelji ili bliska osoba. Ovo djelo je i supsidijarno, tj. ukoliko radnje koje su opisane, ne predstavljaju neko teže djelo, dolazi u obzir ova inkriminacija.³¹ Djelo se može učiniti samo namjerom, a predviđena je kazna zatvora do tri godine. Uvođenjem novih mjera je također je ujedno i usklađivanje s Istanbulskom konvencijom i otklanjanje postojećih nedostataka sustava.

U Kaznenom zakonu (2011–2017), se objedinjuje sve posebne obveze u čl. 62,³² a one se, u pravilu, dijele u dvije kategorije: 1. obveze reparacije ili plaćanja i 2. specijalno preventivne obveze.³³ Posebne obveze koje se mogu primijeniti u slučajevima nasilja u obitelji su: sudjelovanje ili nastavak sudje-

³⁰ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 70/2017, 19. 7. 2017. u primjeni od 1. 1. 2018.

³¹ M. Škorić, D. Rittossa, 495.

³² Prema čl. 62, st. 2. KZ-a sud može počinitelju, u svrhu odvratanja od počinjenja kaznenog djela, izreći posebne obveze ako ocijeni „kako je njihova primjena nužna za zaštitu zdravlja i sigurnosti osobe na čiju je štetu kazneno djelo počinjeno ili kad je to nužno za otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje kaznenog djela“. Iz toga jasno proizlazi dvostruki karakter posebnih obveza: zaštita žrtve i pomoć počinitelju. Zakon propisuje 15 posebnih obveza koje nisu nabrojene taksativno jer postoji i generalna klauzula koja sudu omogućava da izrekne neke „druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo“ (čl. 62, st. 2, t. 16). Posebne obveze uvijek su fakultativne, a može se izreći jedna ili više njih, ne smiju biti nerazumne, nemoguće i protivne dostojanstvu počinitelja.

³³ K. Turković, A. Maršavelski, „Reforma sustava kazni u novom Kaznenom zakonu“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 2/2012, 810.

lovanja u postupku psihosocijalnog tretmana u zdravstvenim ustanovama, ili u pravnim osobama, ili kod fizičkih osoba ovlaštenih za provedbu psihosocijalnog tretmana; zabrana približavanja žrtvi ili nekim drugim osobama; napuštanje doma na određeno vrijeme ako se radi o djelima obiteljskog nasilja; zabrana uznemiravanja ili uhođenja žrtve ili neke druge osobe. Insistira se na što većoj individualizaciji te je sudu omogućena fleksibilnost u pogledu vremena trajanja obveza, a njihovo izvršenje uređuje Zakon o probaciji.³⁴

Neke nove sigurnosne mjere (čl. 65) KZ uvodi po uzoru na rješenja ZZNO-a čime je uklonjen nedostatak u sustavu prema kojem je ove mjere bilo moguće izreći počiniteljima prekršaja, ali ne i počiniteljima kaznenih djela. Obvezan psihosocijalni tretman (čl. 70), s ciljem osiguranja adekvatne pomoći počiniteljima kaznenih djela s elementima nasilja, izriče se ako postoji opasnost od ponovnog počinjenja istog ili sličnog djela. Izvršava se u skladu s Pravilnikom o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana.³⁵ U novijem kaznenom zakonodavstvu sve se više uviđa potreba pružanja pomoći ne samo žrtvi, nego i počinitelju kaznenih djela kako bi se osigurala njegova resocijalizacija i spriječilo ponavljanje nasilja jer se problem može rješavati jedino otklanjanjem uzroka takvog ponašanja. Zabrana približavanja (čl. 73) izriče se počinitelju različitih kaznenih djela, između ostalog i kaznenih djela nasilja, na način da mu se zabranjuje približavanje određenoj osobi (žrtvi, drugoj osobi ili grupi osoba) u slučaju opasnosti od ponavljanja djela. Uz zabranu približavanja određenim osobama, mogu se ograničiti i mjesta kojima se počinitelj može približavati (npr. školi ili vrtiću).

Primjena mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva (čl. 74)³⁶ ograničena je na počinitelje koji su kazneno djelo nasilja počinili prema članovima zajedničkog kućanstva, a u slučaju opasnosti od ponovnog počinjenja takvog kaznenog djela. Podrazumijeva dužnost okrivljenika da „u pratnji policijskog službenika, po pravomoćnosti presude napusti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor koji čini zajedničko kućanstvo...“, s tim da se ni kod ove sigurnosne mjere ne primjenjuje *vikarijski sustav*. Postavlja se pitanje kako će na primjenu ove mjere utjecati vlasničkopravni odnosi, tj. može li se ona izreći prema osobi koja je vlasnik stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora iz kojega ga se primjenom mjere udaljava.³⁷

Ipak, sasvim je jasno da je odvojeno pitanje vlasništva koje će se rješavati u posebnoj parnici, a u ovoj proceduri je jedino pitanje udaljenja nasilnika koje može samo privremeno trajati.

³⁴ Zakon o probaciji, *Narodne novine RH*, br. 143/2012.

³⁵ Pravilnik o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana, *Narodne novine RH*, br. 29/2005 i 78/2006.

³⁶ Vid. više. V. Grozdanić, M. Škorić, I. Martinović, *Kazneno pravo, Opći dio*, Rijeka 2013, 251.

³⁷ Turković smatra da vlasničkopravni odnosi nemaju utjecaj na izricanje ove mjere. K. Turković *et al.*, 109.

Primjena odredbe u praksi će pokazati njezinu efikasnost i moguće nedostatke. Po uzoru na njemačka rješenja, ali i kao posljedica presude ESLJP-a *Tomašić i dr. protiv Hrvatske* iz 2009, uveden je zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora (čl. 76). Radi se o obliku postpenalne pomoći³⁸ koji se provodi s ciljem pomoći osuđeniku u što lakšoj integraciji u društvo, ali i dodatne zaštite žrtava najtežih kaznenih djela.³⁹ Ne provodi se prema osuđenima koji su pušteni na uvjetan otpust jer kod njih postoji pozitivna prognoza ponašanja. Međutim, može se postaviti pitanje je li opravdano počinitelja nakon izdržane kazne opet provjeravati i je li to u skladu s našim dosadašnjim kaznenopravnim sustavom.

Imajući u vidu propisane standarde iz Istanbulske konvencije, kazneno zakonodavstvo Hrvatske, je i prije ratifikacije ove Konvencije, uređeno u skladu sa standardima te Konvencijom. Kao posebna djela se propisuju: sakaćenje ženskog spolnog organa (čl. 116 KZ), teško sramoćenje (čl. 148 KZ), narušavanje nepovredivosti doma i poslovnog prostora (čl. 141 KZ) i sl., nametljivo ponašanje (čl. 140 KZ), spolni odnošaj bez pristanka (čl. 152 KZ), spolno uznemiravanje (čl. 156 KZ), prisila na sklapanje braka (čl. 169 KZ), povreda privatnosti djeteta (čl. 178 KZ), nasilje u obitelji (čl. 179a KZ), a u zakonu se propisuju u okviru određenih krivičnih djela kao posebni oblici kada je djelo učinjeno prema djetetu ili „bliskoj osobi“. Određena je i posebna Glav XVII, Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorišćavanja djeteta, gdje sa na suvremen način detaljno propisuju razne vrste i oblici ovih krivičnih djela.

3.3. Obiteljsko pravo

U pravnom sustavu RH posebno mjesto pripada Obiteljskom zakonu koji obiteljske odnose u Republici Hrvatskoj sadržajno najpotpunije uređuje pravno regulirajući brak, odnose između roditelja i djece, učinke izvanbračne zajednice žene i muškarca te druge obiteljske odnose i institute.

Obiteljsko nasilje je prvi put od zakonodavca prepoznato kao specifičan oblik nasilja, i to u Obiteljskom zakonu, iz 1998. Hrvatske,⁴⁰ te je zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg punoljetnog člana obitelji (čl. 118). Kršenje te zabrane kažnjavalo se kao prekršaj, zatvorom u trajanju do 30

³⁸ Postpenalna je pomoć dio resocijalizacijskog procesa, predstavlja pomoć i zaštitu koju društvo pruža osuđenima koji su izdržali kaznu lišenja slobode u cilju njihove lakše integracije u redovan život, život na slobodi. Vid. Z. Šeparović, *Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju*, Pravni fakultet, Zagreb 2003, 199–222.

³⁹ Mjera se izriče prema osobama osuđenima za teška kaznena djela (izrečena kazna zatvora u trajanju od pet ili više godina za namjerno djelo), ili za kaznena djela nasilja, ili kaznena djela protiv spolne slobode (glava XVI), i kaznena djela spolnog zlostavljanja ili iskorištavanja djeteta (glava XVII.), uz izrečenu kaznu od dvije ili više godina zatvora. Sud je ovlašten odrediti da se zaštitni nadzor ne provodi ako ima razloga vjerovati da osoba neće počiniti novo kazneno djelo i bez njegova provođenja.

⁴⁰ Obiteljski zakon, *Narodne novine RH*, br. 162/1998.

dana (čl. 362). Međutim, navedene odredbe su imale niz manjkavosti i u praksi su bile teško provedive. Primjerice, nisu precizno definirale tko se smatra članom obitelji,⁴¹ a pojam nasilničkog ponašanja u obitelji nisu uopće definirale.

Također, prigovaralo se propisivanju prekršajne sankcije Obiteljskim zakonom i to samo jedne vrste sankcije, bez mogućnosti individualizacije. Nakon donošenja *Obiteljskog zakona 2003*,⁴² obiteljskoppravna intervencija se u ovom području ograničava na zaštitu djeteta od nasilničkog ponašanja članova njegove obitelji o kojima to dijete, inače ovisi.⁴³ Ovim se jasno određuje da prava djeteta na skrb za zdravlje i život te pravo na sigurnost i odgoj u obitelji nisu samo moralna kategorija već katalog prava priznata u međunarodnom i domaćem pravu. (čl. 87).⁴⁴ Zakonom se propisuje zabrana roditeljima i ostalim članovima obitelji da dijete podvrgavaju ponižavajućim postupcima, duševnom ili tjelesnom nasilju i zlostavljanju (čl. 88). Intervencija nadležnih tijela potaknuta kršenjem ovih zabrana, usmjerena je na zaštitu djeteta, ali istovremeno zadire u roditeljsku skrb i u pravo na poštovanje obiteljskog života, zbog čega zakon propisuje pretpostavke za poduzimanje mjera zaštite prava i dobrobiti djeteta, čak i do oduzimanja roditeljskih prava.⁴⁵ U zakonu se jasno prepoznaje i pasivno ponašanje roditelja kao štetno, izjednačavajući učinak izlaganja djeteta nasilju u obitelji s aktivnim činjenjem nasilja prema samom djetetu. Isto je vidljivo i u ovlasti suda da roditelja koji ne poduzme ništa da bi dijete zaštitio od drugog roditelja koji zlorabi roditeljske odgovornosti liši roditeljske skrbi ili mu oduzme pravo da živi s djetetom i odgaja ga (čl. 115). Predviđene su i mjere zaštite djeteta od nasilja, prema roditeljima i drugim članovima obitelji za koje nasilničko ponašanje nije navedeno kao uvjet primjene, ali koje mogu posredno utjecati na zaštitu djeteta od nasilja u obitelji ili, pak, na izbjegavanje istog. Oduzimanjem prava da živi s djetetom i odgaja ga, može se sankcionirati pasivno držanje roditelja spram štetnih postupaka drugih osoba prema njegovu djetetu (čl. 111), a roditelju koji ne živi s djetetom moguće je zabra-

⁴¹ Ipak, neke odgovore je dala praksa. Na primjer, „... pojam obitelji znatno je širi od pojma zajedničkog porodičnog domaćinstva, a za koji je odlučan trajniji život ljudi pod istim krovom. To znači, da ni duža odsutnost člana obitelji ... ne dovodi do gubitka svojstva člana obitelji.“ VPSRH J-1050/2000 od 5. 4. 2000. Zakon o socijalnoj skrbi iz 1997. (*Narodne novine RH*, br. 73/1997, 27/2001, 59/2001, 82/2001, 103/2003, 44/2006 i 79/2007) propisivao je da obitelj čine bračni drugovi, djeca i drugi srodnici koji zajedno žive (čl. 2).

⁴² Obiteljski zakon – OZ Hrvatske 2003, *Narodne novine RH*, br. 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011, 61/2011 i 5/2013.

⁴³ D. Hrabar, *Pravni odnosi roditelja i djece*, u: M. Alinčić *et al.*, *Obiteljsko pravo*, Narodne novine RH, Zagreb 2007, 256–257.

⁴⁴ D. Jakovac-Lozić, „Susreti i druženja djeteta s odvojenim roditeljem u presudama Europskog suda za ljudska prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 3-4/2005, 872.

⁴⁵ A. Korać, „Sadržaj i doseg prava na poštovanje obiteljskog života u hrvatskom pravnom sustavu“, u: N. Gavella *et al.*, *Europsko privatno pravo*, Pravni fakultet, Zagreb 2002, 272.

niti neovlašteno približavanje i uznemiravanje djeteta kada je jasno da već svojom blizinom šteti djetetu (čl. 116).⁴⁶ Koju će mjeru izreći, procijenit će sud prema okolnostima konkretnog slučaja, ovisno o ozbiljnosti i učestalosti kršenja djetetovih prava, sposobnosti tog roditelja da spriječi nasilje nad djetetom i sl.⁴⁷ Što se tiče drugih članova obitelji, neovlašteno približavanje može se zabraniti baki, djedu, sestri, bratu, odnosno polusestri ili polubratu koji ne žive s djetetom, i to na određenim mjestima (npr. u blizini škole) ili na određenoj udaljenosti, isto kao i uznemiravanje (npr. SMS porukama).⁴⁸

Konačno, maloljetnu sestru, brata, polusestru ili polubrata bi se moglo uputiti u ustanovu socijalne skrbi (čl. 112) u slučaju poremećaja u ponašanju na njihovoj strani.

No, Obiteljskom zakonu od 1998. sa izmjenama i dopunama, nisu bila adekvatno riješena brojna pitanja kada je u pogledu zaštita od nasilja u braku i obitelji.

Novi *Obiteljski zakon, od 2015 godine*,⁴⁹ koji polazi od ranijih dobrih rješenja, na suvremeniji način uređuje odnose u braku i obitelji. Ni u tom projektu nije sasvim određena prekršajna ili kaznena odgovornost učinioa nasilja.

U zaštitu prava djeteta, važnu ulogu igra pravobranitelj za djecu. Naime, *Zakon o pravobranitelju za djecu* (2017)⁵⁰ promiče zaštitu prava i interese djece (čl. 2), prati primjenu relevantnih propisa te povrede pojedinačnih dječjih prava (čl. 6). Od posebne je važnosti njegova dužnost da podnese prijavu nadležnom državnom odvjetništvu, upozori centar za socijalnu skrb i predloži mjere za zaštitu prava i interesa djeteta ukoliko sazna da je dijete izvrgnuto nasilju ili zlostavljanju (čl. 14). Upravo se povrede osobnih prava djeteta pravobranitelju najčešće prijavljuju, a među njima su povrede prava djeteta na zaštitu od nasilja na drugom mjestu po učestalosti.⁵¹ Ovdje se kratko osvrće na specifična postu-

⁴⁶ Ponekad odvojeni roditelj na silu pokušava ostvariti kontakte s djetetom protivno ograničenju ili oduzimanju tog prava od strane suda. Statistički podaci Ministarstva socijalne politike i mladih pokazuju da se ova mjera rijetko izriče: http://www.mspm.hr/djelokrug-aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca (25. 2. 2014).

⁴⁷ D. Hrabar, bilj. 69, 302. Više o obiteljskim izvanparničnim postupcima i načelu hitnosti u: M. Dika, Izvanparnični postupci u obiteljskim stvarima, u: M. Alinčić *et al.*, *Obiteljski zakon, novine, dvojbe, perspektive*, Narodne novine, Zagreb 2003, 137–171.

⁴⁸ Nadzor nad poštovanjem zabrane provodi policija što zahtijeva i suradnju sa sudom. Roditelj koji krši ovu ili drugu mjeru zaštite djeteta čini kazneno djelo neprovođenja odluke za zaštitu dobrobiti djeteta (čl. 173. KZ-a). I. Radić, A. Radina, 727–754.

⁴⁹ Obiteljski zakon, *Narodne novine RH*, br. 103/2015, na snazi od 1. 11. 2015 godine.

⁵⁰ Zakon o pravobranitelju za djecu, *Narodne novine RH*, br. 73/2017, na snazi od 1. 8. 2017. godine. Zakon je po prvi put donesen 2003. godine, *Narodne novine RH*, br. 96/2003, 125/2011 i 20/2012.

⁵¹ Deset godina pravobraniteljstva za djecu u Republici Hrvatskoj – Postignuća i izazovi, Pravobranitelj za djecu, Zagreb 2013, 15 i 18–19.

povna prava koja pripadaju djetetu u navedenim postupcima pokrenutima radi njegove zaštite,⁵² a koji se, inače, smatraju hitnima (čl. 263).⁵³ Napominjemo da je sud, općenito, dužan tijekom postupka posebno voditi računa o zaštiti prava i interesa djece (čl. 267) te da, osim što dijete ima pravo osobno tražiti zaštitu prava pred nadležnim tijelima (čl. 89, st. 1), u postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima ili interesima ima pravo na prikladan način saznati sve važne okolnosti slučaja, dobiti savjet, izraziti svoje mišljenje i biti upoznato s mogućim posljedicama uvažavanja tog mišljenja (čl. 89, st. 5).⁵⁴ Ostvarivanje procesnih prava djeteta i sudjelovanje u postupku ne bi trebalo vezivati strogo za njegovu dob već za sposobnost shvaćanja situacije i duševnu zrelost djeteta koje treba procjenjivati individualno,⁵⁵ u svakom konkretnom slučaju.⁵⁶ Pažljivo postupanje, usmjereno na zaštitu najboljeg interesa djeteta, uz poštovanje načela hitnosti, smatramo iznimno važnim u postupcima u vezi s obiteljskim nasiljem u kojima je dijete u naročito osjetljivom položaju.

Što se tiče zastupanja djeteta,⁵⁷ zaštita njegovih prava u tom bi se pogledu trebala osigurati putem instituta posebnog skrbnika.⁵⁸ Konačno, radi učinkovite i cjelovite zaštite djeteta, ObZ uspostavlja sustav suradnje nadležnih tijela.⁵⁹ Osim što su sve pravne i fizičke osobe koje pružaju stručnu pomoć i rješavaju sporove između članova obitelji dužne međusobno sura-

⁵² Više o obiteljskim izvanparničnim postupcima i načelu hitnosti vid. M. Dika, (2003), 137–171.

⁵³ Dugotrajnost ove vrste postupaka nije nepoznanica domaćoj sudskoj praksi. Npr. Ustavni sud je odlukom U-III/A/4344/2005 od 22. 3. 2007. utvrdio prekoračenje razumnog roka jer je postupak radi lišenja roditeljske skrbi i određivanja privremene mjere do dana podnošenja ustavne tužbe trajao šest godina, četiri mjeseca i 25 dana.

⁵⁴ Više o tome vid. A. Korać-Graovac, “Pravo djeteta da bude saslušano, ‘Opći komentar br. 12. Odbora za prava djeteta’“, *Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu*, Zagreb 2012, 117–137.

⁵⁵ Ustavni sud je odlukom br. U-III/4815/2008 od 30. 6. 2008. odbio ustavnu tužbu i potvrdio ispravnost pobijanih odluka redovnih sudova temeljenih, između ostaloga, na tome što je „Stručni tim Centra za brak i obitelj ... stao na stanovište da je A. M. Š., dijete, koje je u dobi od dvanaest godina i razumije o čemu se radi u ovom postupku, da je izvjesno da ne želi kontaktirati s majkom i da je to izraz njene vlastite volje, da valja poštovati volju djeteta jer neprihvatanje ... vodi do još veće traumatizacije ...“.

⁵⁶ Više o postupkovnim pravima djeteta vid. D. Hrabar, „Zastupanje djece i postupovna prava djeteta pred sudskim i upravnim tijelima u obiteljskopравnim stvarima“, *Hrvatska pravna revija* 10/2002, 10, 46– 53.

⁵⁷ Više o tome vid. A. Uzelac, B. Rešetar, „Procesni položaj i zastupanje djeteta u sudskom postupku prema hrvatskom i komparativnom pravu – neka otvorena pitanja“, u: B. Rešetar (ur.), *Dijete i pravo*, Pravni fakultet, Osijek 2009, 163–198 .

⁵⁸ ObZ predviđa postavljanje posebnog skrbnika djetetu u postupcima radi oduzimanja roditelju prava da živi s djetetom, upućivanja djeteta s poremećajima u ponašanju u odgojnu ustanovu i lišenja roditeljske skrbi (čl. 121) te uvijek kada je to potrebno zbog sukoba interesa djeteta i roditelja (čl. 167, t. 6).

⁵⁹ D. Hrabar, bilj. 69, 282.

đivati (čl. 4), svatko je dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb o kršenju djetetovih prava za koje sazna, naročito o tjelesnom ili duševnom nasilju nad djetetom ili zlostavljanju (čl. 108, st. 1).⁶⁰ Centar je dužan ispitati prijavu i poduzeti potrebne mjere, a kada je obavijest primio od drugog tijela (npr. policije) ili ustanove (npr. bolnice), dužan ih je obavijestiti o poduzetim radnjama (čl. 108. st. 2. i 3) te, ovisno o okolnostima, nastaviti dalje tu suradnju. Prije izricanja mjera za zaštitu djeteta sud će pribaviti mišljenje centra za socijalnu skrb (čl. 335).

S druge strane, i sud koji vodi prekršajni ili kazneni postupak u vezi s povredom nekog prava djeteta mora izvijestiti o tome centar za socijalnu skrb i izvanparnični sud te im dostaviti pravomoćnu odluku donesenu u tom postupku (čl. 108. st. 4. i 5). Očito je samo po sebi koliko ispunjavanje ovih obveza može pridonijeti potpunijoj zaštiti djeteta. Ako roditelji nisu ispunjavali svoje obaveze i odgovornost za poštovanje integriteta i dostojanstva djeteta,⁶¹ u pravilu, biti će potrebna obiteljskoppravna intervencija. Jasno je da zakonodavac, sasvim ispravno, prepoznaje potrebu reagiranja na povrede prava djeteta s različitih aspekata. Zaključno, spomenimo da obiteljskoppravni aspekt zaštite od nasilja u obitelji uključuje i evidentiranje prijave nasilja putem sustava socijalne skrbi.⁶²

Pored zaštite obitelji na osnovama Obiteljskog zakona, vremenom se javila inicijativa za sprečavanjem od nasilja i pojačanom zaštitom od nasilja u obitelji i drugim mjerama, što je dovelo do donošenja posebnog zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (slična procedura bila je i u Austriji).⁶³

U Hrvatskoj je donesen po prvi put 2003. god. *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji*⁶⁴ (dalje: ZZNO/2003). Ovim zakonom se kompletira zaštita od nasilja u obitelji i relativno je uspješno odgovorio na kritike u odnosu na rješenja iz Obiteljskog zakona od 1998.

Njegova primjena je dovela do značajnih pozitivnih pomaka u području razvoja prevencije i zaštite od nasilja u obitelji te je omogućeno uspješnom

⁶⁰ Ova odredba ima značenje *lex imperfecta* i više je moralne naravi, ali bi, ipak, trebala utjecati na društvenu svijest o važnosti posebne zaštite djece, a govoreći o nasilju u obitelji, možemo je smatrati tim važnijom s obzirom da ObZ ne sadrži niti načelnu zabranu takvog ponašanja. I. Radić, A. Radina, 727–754.

⁶¹ M. Daly, (ur.), *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup*, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb 2008, 37.

⁶² I. Radić, A. Radina, 727–754.

⁶³ Vlada je odlučila izraditi poseban zakon o zaštiti od obiteljskog nasilja kojim će se ovo područje cjelovito urediti pa je zaključeno kako nema potrebe da „novi” ObZ sadrži kaznene odredbe. Konačni prijedlog obiteljskog zakona, Republika Hrvatska, Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Zagreb, lipanj 2003, 102.

⁶⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 116/2003 sa kasnijim izmjenama i dopunama NN, br. 137/2009, 14/2010 i 60/2010.

procesuiranju od nasilja u obitelji.⁶⁵ U Zakonu je definiran pojam člana obitelji i koncept obiteljskog nasilja, propisao vrste i svrhu sankcija za počinitelje te je stavljen naglasak na prevenciju. Zakon je imao niz manjkavosti koje su onemogućavale njegovu efikasniju provedbu.⁶⁶ Unatoč svemu navedenom, ostvaren je konkretni pozitivni napredak u ovom području, u pravcu jačanja društvene svijesti o neprihvatljivosti obiteljskog nasilja. Međutim, potreba za otklanjanjem nedostataka ZZNO-a (2003) i usklađivanja s drugim propisima,⁶⁷ uvjetovala je donošenje novog *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji 2009*.⁶⁸ U šest godina njegove primjene, sam zakon i njegova primjena bili su predmetom kritika stručne i šire javnosti. Svrha zakona je prevencija, sankcionisanje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju, te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja, pružanjem zaštite i pomoći žrtvi nasilja. Prekršaj nasilja u obitelji može počiniti samo član obitelji, a ZZNO tim pojmom, u čl. 3, obuhvaća široki krug osoba. Praksa je pokazala da se obiteljsko nasilje nerijetko događa i među bivšim bračnim i izvanbračnim drugovima pa je bilo nužno i njih obuhvatiti.⁶⁹ Konačno, pojam člana obitelji, odnosno primjena ovoga Zakona proširena je i na osobe koje prema posebnom propisu žive u istospolnoj zajednici (čl. 7).⁷⁰

⁶⁵ O tome govore statistički podaci Visokog prekršajnog suda RH, koji je u 2003. godini riješio 66 predmeta prema ZZNO/2003, i 675 prema Obiteljskom zakonu, u 2004. godini 729 prema ZZNO i 102 prema OZ, a 2007. godine riješeno je 1525 predmeta prema ZZNO. Zbog počinjenog prekršaja nasilja u obitelji, policija je do 30. lipnja 2009. godine, zaprimila 8242 zahtjeva za intervencijom, te je u svim slučajevima intervencija i pružena. U sveukupnom broju prekršaja nasilja u obitelji oštećenih osoba (9823) udjel žrtva ženskog spola iznosio je 62,94 %, odnosno 6183. Promatrajući partnerski odnos od ukupno 4250 počinitelja prekršaja, u 2665 slučajeva (62,71 %) najčešće se radilo počinjenju prekršaja supruga nad suprugom, u 567 slučajeva (13,34 %) izvanbračnog supruga nad izvanbračnom suprugom te u 269 slučajeva (6,33 %) o bivšem suprugom.

⁶⁶ Tako je ESLJP-a, u dvije presude, i to: *Branko Tomašić i dr. protiv Hrvatske* iz 2009. i *A. protiv Hrvatske* iz 2010., kritizirao Republiku Hrvatsku, zbog neučinkovitog sustava zaštite žrtava obiteljskog nasilja, naročito glede provedbi zaštitnih mjera prema počiniteljima, što je rezultiralo povredom prava podnositelja zahtjeva u oba slučaja.

⁶⁷ Prekršajni zakon, *Narodne novine RH*, br. 107/2007; Zakon o ravnopravnosti spolova, *Narodne novine RH*, br. 82/2008; Zakon o istospolnim zajednicama, *Narodne novine RH*, br. 116/2003.

⁶⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, na snazi od, 13.11.2009, *Narodne novine RH*, br. 137/2009, 14/2010, 60/2010 (kojim je stavljen van snage Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, od 2003. godine, *Narodne novine RH*, br. 116/03).

⁶⁹ Što se tiče utvrđivanja postojanja izvanbračne zajednice, zaključkom Odjela javnog reda i mira i javne sigurnosti Visokog prekršajnog suda od 30. 11. 2007. određeno je da, kod primjene čl. 3. u vezi s čl. 18. ZZNO-a (2003), izvanbračna zajednica ne mora trajati tri odnosno dvije godine, već je dovoljno da traje dulje vrijeme, a to će se, u slučaju spora, utvrđivati u konkretnom predmetu.

⁷⁰ Zakon o ravnopravnosti spolova, postavlja osnove zaštite ravnopravnosti spolova kao jedne od temeljnih vrednota hrvatskog ustavnog poretka (čl. 14. Ustava).

U više izmjena i dopuna, vršeno je usklađivanje sa KZ/2011, koji je definisao „članove obitelji i bliskih osoba“, ⁷¹ pooštrene su kazne, u skladu sa Zakonom o prekršajima, uveden je pojam „ekonomsko nasilje“, i sl.

Konačno u novom *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji 2017*,⁷² nastoji se otkloniti ranije uočene nedostatke u primjeni prethodnog zakona, ali su usvojene i određene direktive Europskog parlamenta. U zakonu se preciznije određuju članovi obitelji i šta se smatra nasiljem u obitelji, te vrste i svrha prekršajnopравnih sankcija, za počinjenje nasilja u obitelji.

Radi se o transportiranju prava žrtve u nacionalno zakonodavstvo (obazriv pristup žrtvi u cilju sprečavanja seksualne viktimizacije, adekvatne informacije žrtvi o njenim pravima, te skrb nadležnih tijela o pravima žrtve i postupovnim radnjama). U čl. 10, se sadržajnije i preciznije određuju oblici nasilja, i to: tjelesno nasilje, tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci, psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost, spolno uznemiravanje, ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci i zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje. Pokušavaju se otkloniti razlike koje su dovodile do povrede principa *ne bis in idem*, kada je u pitanju prekršaj ili kazneno djelo. U ZZNP/2017, se imaju u vidu odredbe Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i i nasilja u obitelji, koju je potpisala Hrvatska 27. siječnja 2013. (ratificirana u travnju 2018). U zakonu se određuju vrste i svrha prekršajnih sankcija i zaštitnih mjera (čl. 11 i 12). Novina je da je uvedena zaštitna mjera pored ranije usvojenih – obveznog psihosocijalnog tretmana, zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji, udaljenja iz zajedničkog kućanstva, obveznog liječenja od ovisnosti (čl. 13).

Prekršajnopравna problematika nasilja u obitelji danas je regulirana odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Ovaj zakon je *lex specialis*.⁷³ Svrha ovog Zakona je prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju te ublažava-

⁷¹ Kazneni zakon, *Narodne novine RH*, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015 i 61/2015. Novi Kazneni zakon, stupio na snagu 1. 1. 2013.

⁷² Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 70/2017, 19. 7. 2017. u primjeni od 1. 1. 2018. U članku 2, Zakona o zaštiti od nasilja određeno je da se „u pravni poredak Republike Hrvatske prenosi Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (SL L 315, 14. 11. 2012)“.

⁷³ S. Dimitrijević, D. Janeš, M. Miljuš, *Pravna regulativa obiteljskog nasilja i neosjetljivost institucija prema ženama žrtvama nasilja*, Zagreb 2015, 95–122.

nje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvi nasilja (čl. 1, st. 2). U pogledu oblika nasilja, ovaj Zakon navodi tjelesno, psihičko, spolno i ekonomsko nasilje te je njihove ozbiljnije oblike i taksativno naveo (čl. 4). Nasilje u obitelji prema ovom Zakonu mogu počiniti samo članovi obitelji, a već je ranije navedeno tko se sve smatra članom obitelji. Budući da se ovim Zakonom članom obitelji smatra i izvanbračni i istospolni partner, Visoki prekršajni sud kako bi izbjegao prazninu u zakonu dana 30. 11. 2007. odredio je da se u pogledu izvanbračne zajednice neće zahtijevati da je ista trajala tri godine, već će biti dovoljno da traje dulje razdoblje.⁷⁴ Sva nadležna tijela koja poduzimaju radnje vezane uz nasilje u obitelji postupat će hitno, a isto tako će postupci koji se vode pred sudom biti hitni (čl. 5).

Kao prekršajne sankcije Zakon je propisao zaštitne mjere (vidi Tablicu 1), kaznu zatvora, novčane kazne i druge prekršajnopravne sankcije propisane Prekršajnim zakonom (čl. 10, st. 2). Svrha izricanja i primjene prekršajnopравnih sankcija je zaštita članova obitelji izloženih nasilju te sprječavanje ponovnog počinjenja nasilja u obitelji primjerenim sankcioniranjem počinitelja prekršaja (čl. 10, st. 1).

Tablica 1. Zaštitne mjere koje donosi sud

Zaštitna mjera obveznog psihosocijalnog tretmana	primjenjuje se prema počinitelju nasilja u obitelji radi otklanjanja nasilničkog ponašanja počinitelja ili ako postoji opasnost da bi počinitelj mogao ponovno počiniti nasilje prema članu ili članovima obitelji (čl. 12. st. 1) može trajati najmanje šest mjeseci (čl. 12. st. 2)
Zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji	primjenjuje se prema počinitelju nasilja u obitelji ako postoji opasnost da bi ponovno mogao počiniti nasilje u obitelji (čl. 13. st. 1) presudom će biti utvrđena mjesta ili područja te udaljenost ispod koje se počinitelj ne smije približiti žrtvi nasilja u obitelji (čl. 13. st. 2) može trajati između jednog mjeseca i dvije godine (čl. 13. st. 3)
Zaštitna mjera zabrane uhođenja ili uznemiravanja osobe izložene nasilju	primjenjuje se prema počinitelju nasilja u obitelji koji je nasilje počinio uhođenjem ili uznemiravanjem, a postoji opasnost da bi ponovno mogao uhoditi ili uznemiravati članove obitelji (čl. 14. st. 1) može trajati između jednog mjeseca i dvije godine (čl. 14. st. 2)
Zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora	primjenjuje se prema počinitelju nasilja u obitelji koji je počinio nasilje prema članu obitelji s kojim živi u stanu, kući ili nekom drugom stambenom prostoru, ako postoji opasnost da bi bez provođenja ove mjere počinitelj mogao ponovno počiniti nasilje (čl. 15. st. 1) osoba kojoj je izrečena mjera iz stavka 1. ovoga članka dužna je odmah napustiti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor uz prisutnost policijskog službenika (čl. 15. st. 2) može trajati između jednog mjeseca i dvije godine (čl. 15. st. 3)

⁷⁴ I. Radić, A. Radina, 727–754.

Zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti	primjenjuje se prema počinitelju nasilja u obitelji koji je nasilje počinio pod djelovanjem ovisnosti o alkoholu ili opojnim drogama kad postoji opasnost da će zbog te ovisnosti ponovno počiniti nasilje (čl. 16. st. 1) može trajati najviše godinu dana (čl. 16. st. 2)
Zaštitna mjera oduzimanja predmeta	primijenit će se kada postoji opasnost da će se određeni predmet ponovno uporabiti za počinjenje nasilja ili radi zaštite opće ili javne sigurnosti (čl. 17)

Navedene zaštitne mjere sud može primijeniti samostalno, bez izricanja kazne ili druge prekršajnopravne sankcije, i to po službenoj dužnosti, te na zahtjev ovlaštenog tužitelja ili žrtve (čl. 18). Primjena zaštitnih mjera, a naročito onih usmjerenih na psihosocijalni tretman i liječenje, može imati kvalitetniji učinak u odnosu na samo izricanje kazne, i to pogotovo one novčane jer ona većinom pogađa žrtvu jednako koliko i samog partnera.

Nažalost, u praksi nerijetko i te mjere ne uspijevaju polučiti uspjeh, što zbog nedostatka stručnog kadra, a što i zbog nemotiviranosti samih počinitelja nasilja da se uključe u tretman. Kada postoji opasnost da će zlostavljač ponoviti djelo, u praksi suci dodjeljuju mjere obveznog psihosocijalnog tretmana te obveznog liječenja od ovisnosti, a bez da su prije toga izvršili medicinsko vještačenje. Na taj način suci koji nisu dovoljno educirani donose mjere bez prethodne analize.⁷⁵ Osim što navedeno ne dovodi do željenih učinaka, stvara i daljnje frustracije kod nasilnika te žrtve gube vjeru da ih sustav može zaštititi, a i opterećuje se državni proračun. Prilikom izricanja zaštitne mjere udaljenja iz stana žrtva češće napušta stan umjesto počinitelja, što žrtve stavlja u nezavidan položaj jer nemaju kamo. Stoga i ne treba čuditi činjenica da žrtve zbog tih problema često ni ne napuštaju nasilnika, niti ga prijavljuju.

Prekršajne odredbe ovog Zakona strože su nego one od prethodnog. U slučaju da je član obitelji sad počinio nasilje u obitelji sukladno članku 4. ovog Zakona može mu biti izrečena kazna od najmanje 1.000,00 kn ili kazna zatvora do 90 dana (čl. 20, st. 2). Nasilje će se strože kažnjavati ako je već prije bilo počinjeno te ako je urađeno pred djetetom ili osobom s invaliditetom (čl. 20, st. 2 i 3). Isto tako, strože će biti kažnjena osoba koja počinio nasilje nad djetetom te još strože ako ponovi to nasilje (čl. 20, st. 6 i 7).

4. ZAKLJUČAK

Temeljni problem nasilja u obitelji je činjenica da se ono dešava u „četiri zida“ te se ono smatra privatnom stvari pojedine obitelji te temeljem toga ostaje skriveno, a žrtve tog nasilja su osobe koje su isuviše emocionalno ne-

⁷⁵ I. Radić, A. Radina, 742.

zrele, slabe, mlade ili bolesne da bi se same zaštitile. Žrtve obiteljskog nasilja u najvećem broju slučajeva su žene i djeca, no podizanjem svijesti o nasilju unutar obitelji te putem brojnih istraživanja provedenih na tu temu javnost je upoznata s činjenicom da je poprilično rašireno i zlostavljanje starijih osoba, ali isto tako i da žrtve nasilja znaju biti i muškarci. Oblici nasilja kojima su članovi obitelji izloženi su fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko. Posljedice nasilja prvenstveno pogađaju žrtvu, koja u većini slučajeva ostaje u strahu i u kontinuiranom krugu nasilja, ali u konačnici i cijelo društvo.

Kao plod podizanja svijesti o ozbiljnosti problema nasilja u obitelji doneseni su brojni međunarodni dokumenti od strane Ujedinjenih naroda, Europske unije i Vijeća Europe. Republika Hrvatska stranka je ili čak potpisnica brojnih međunarodnih instrumenata Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe na području zaštite žrtava nasilja, koji zajedno s nacionalnim zakonodavstvom te strateškim dokumentima čine pravni okvir usmjeren zaštiti žrtava nasilja u obitelji. Ustavom Republike Hrvatske zajamčeno je svakome pravo na život (čl. 21), nepovredivost slobode i osobnosti (čl. 22), pravo na osobni i obiteljski život, dostojanstvo, ugled i čast (čl. 35) te je zabranjeno je zlostavljanje (čl. 23), a isto tako obitelj je stavljena pod osobitu zaštitu države (čl. 62) te se država obavezala štititi materinstvo, djecu i mladež i stvoriti uvjete za dostojan život (čl. 63), a svi su dužni štititi djecu i nemoćne osobe (čl. 65). Sukladno Ustavu Republike Hrvatske i međunarodnim ugovorima, u Hrvatskoj su na snazi materijalni i procesni zakoni koji služe zaštiti i prevenciji od nasilja u obitelji.

Unatoč svim međunarodnim konvencijama, zakonima, smjernicama te akcijama o podizanju svijesti o problemu nasilja u obitelji, ono i dalje pogađa velik broj ljudi diljem svijeta, a tako i u Hrvatskoj.

Problematika nasilja u obitelji poprilično je složena, stoga joj je nužno pristupiti multidisciplinarno, tako da je neophodna međusobna suradnja sociologa, psihologa, pravnika, kriminologa, zdravstvenih te obrazovnih djelatnika.

Broj kaznenih djela nasilja u obitelji je u porastu i prati ga poražavajuća statistika ubijenih članova obitelji (uglavnom žena). Iako je RH donijela Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, definirala kazneno djelo nasilja u obitelji u Kaznenom zakonu te inkriminirala ovakav oblik nasilja kroz druge propise, podaci nažalost ukazuju kako sve to skupa ne funkcionira dobro u primjeni i da je potrebno jačati sustave zaštite žena na svim razinama.

Nasilje u obitelji u Hrvatskoj može se goniti putem prekršajnogpravnog progona te putem kaznenopravnog progona, no većinom se primjenjuje prekršajno-pravni. Tako se mnogi slučajevi nasilja u obitelji vode kao prekršaj, iako bi po težini mogli pripadati i pod kazneno djelo, za koje su sankcije znatno veće. Razlog tome je što je Kazneni zakon nedovoljno određen u

opisu kaznenog djela Nasilja u obitelji, što je u budućim verzijama zakona potrebno podrobnije odrediti. Žrtve u većini slučajeva ne prijavljuju nasilje, a razlozi za to su različiti (strah od nasilnika, neimanje vjere u institucije, loša iskustva u prijašnjim slučajevima prijave, strah od osude okoline...). Nažalost, kad i prijave nasilje, brojne žrtve ostaju nezaštićene. Jedan od ozbiljnijih propusta su i slučajevi dvostrukog prijavljivanja i osuđivanja, pri kojima i žrtva i primarni nasilnik snose posljedice. Učestali su primjeri kada se zakoni koji bi trebali zaštititi žrtvu u praksi primjenjuju protiv njih (u slučajevima dvostrukog uhićenja) ili na štetu njih (u slučajevima izricanja novčane kazne nasilniku, jer te kazne pogađaju i samu žrtvu).

Promatrajući pravni i institucionalni okvir za prevenciju nasilja u obitelji u Hrvatskoj, može se zaključiti da se u formalnom smislu poduzimaju značajne mjere i aktivnosti na osiguranju poštivanja principa dužne pažnje, te ispunjavanju odredbe Istanbulske konvencije koje se odnose na zabranu diskriminacije na osnovu spola i manjinskih statusa, osiguranje zakonskog i institucionalnog okvira za prevenciju nasilja. Međutim, bez obzira na postignuti napredak u formalnom smislu i definiranim politikama, i dalje postoje problemi koji su s jedne strane vezani uz neusaglašenost zakona u različitim jurisdikcijama, u smislu inkriminacije nasilja i zaštite žrtava, ali većim dijelom za njihovu nedosljednu implementaciju i prepreke efikasnoj prevenciji nasilja nad ženama. Riječ je najvećim dijelom o preovladavajućem neprepoznavanju nasilja nad ženama kao akta kršenja ljudskih prava te kao šireg i alarmantnog društvenog problema. Također je prisutna i određena sporost i nedosljednost sudova koji veoma rijetko izriču mjeru obaveznog psihosocijalnog tretmana za počinioce nasilja, tako da u pojedinim slučajevima ni obučeni profesionalci za ovaj rad nisu iskorišteni. Do ozbiljnijeg pomaka u rješavanju ovog problema neće doći sve dok se ne počnu odvajati veća financijska sredstva za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji jer se centri za socijalnu skrb i policija susreću s premalim brojem službenika, sudovi su preopterećeni slučajevima, a žrtve u postupku često nisu ni svjesne svojih prava, tako da bi bilo poželjno da im se omogući besplatni zastupnik.

LISTA REFERENCI

Bibliografske reference

1. Ajduković, Marina *et al*, „Nasilje u parterskim odnosima”, u Ajduković, Marina, Pavleković, Gordana (ur.), *Nasilje nad ženom u obitelji*, Zagreb 2000;
2. Buljan-Flander, Gordana, Kocijan-Hercigonja, Dubravka, *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*, Zagreb 2003;
3. Daly, Mary (ur.), *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup, Ministarstvo obitelji, braniteljai međugeneracijske solidarnosti*, Zagreb 2008;

4. Dika, Mihajlo, „Izvanparnični postupci u obiteljskim stvarima”, u: Alinčić, Mira *et al.*, *Obiteljski zakon, novine, dvojbe, perspektive*, Narodne novine, Zagreb 2003;
5. Dimitrijević, Sanja, Janeš, Dunja, Miljuš, Matea, *Pravna regulativa obiteljskog nasilja i neosjetljivost institucija prema ženama žrtvama nasilja*, Zagreb 2015;
6. Grozdanić, Velinka, Škorić, Marissabell, Martinović, Igor, *Kazneno pravo, Opći dio*, Rijeka 2013;
7. Grozdanić, Velinka, Škorić, Marissabell, Vinja, Ileana, „Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona”, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 2/2010;
8. Hrabar, Danijela, „Pravni odnosi roditelja i djece”, u: Alinčić, Mira *et al.*, *Obiteljsko pravo*, Narodne novine RH, Zagreb 2007;
9. Hrabar, Danijela, „Zastupanje djece i postupovna prava djeteta pred sudskim i upravnim tijelima u obiteljskopравnim stvarima”, *Hrvatska pravna revija* 10/2002;
10. Jakovac-Lozić, Dijana, „Susreti i druženja djeteta s odvojenim roditeljem u presudama Europskog suda za ljudska prava”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 3-4/2005;
11. Kolesarić, Jelena, *et al.*, *I will – I know – I can.*, priručnik, Virovitica 2014;
12. Korać Graovac, Aleksandra, „Pravo djeteta da bude saslušano, Opći komentar br. 12. Odbora za prava djeteta”, *Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu*, Zagreb 2012;
13. Korać, Aleksandra, „Sadržaj i doseg prava na poštovanje obiteljskog života u hrvatskom pravnom sustavu”, u: Gavella, Nikola *et al.*, *Europsko privatno pravo*, Pravni fakultet, Zagreb 2002;
14. Oset, Snježana, „Prekršajnoppravna zaštita od nasilja u obitelji”, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 2/2014;
15. Radić, Ivana, Radina, Ana, „Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравni, prekršajnopравni i kaznenopравni aspekt”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 3/2014;
16. Singer, Mladen *et al.*, *Kriminologija delikata nasilja*, Zagreb 2006;
17. Šeparović, Zvonimir, *Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju*, Pravni fakultet, Zagreb 2003;
18. Škorić, Marissabell, Rittossa, Dalida, „Nova kaznena djela nasilja u kaznenom zakonu”, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 22/2015;
19. Turković, Ksenija, Maršavelski, Aleksandar, „Reforma sustava kazni u novom Kaznenom zakonu”, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 2/2012;
20. Uzelac, Alan, Rešetar, Branka, „Procesni položaj i zastupanje djeteta u sudskom postupku prema hrvatskom i komparativnom pravu – neka otvorena pitanja”, u: Rešetar, Branka (ur.), *Dijete i pravo*, Pravni fakultet, Osijek 2009;
21. Zloković, Jasminka, *Nasilje nad roditeljima – Obiteljska tajna*, Rijeka 2009;

Pravni propisi

1. Kazneni zakon Republike Hrvatske, *Narodne novine RH*, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17 i 118/18;
2. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, *Narodne novine RH*, br. 20/11;
3. Obiteljski zakon, *Narodne novine RH*, br. 162/98, 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11, 5/13 i 103/15;
4. Pravilnik o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana, *Narodne novine RH*, br. 29/05 i 78/06;
5. Prekršajni zakon, *Narodne novine RH*, br. 107/07;
6. Ustav Republike Hrvatske, *Narodne novine RH*, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 05/14;
7. Zakon o istospolnim zajednicama, *Narodne novine RH*, br. 116/03.
8. Zakon o pravobranitelju za djecu, *Narodne novine RH*, br. 73/17;
9. Zakon o probaciji, *Narodne novine RH*, br. 143/12;
10. Zakon o ravnopravnosti spolova, *Narodne novine RH*, br. 82/08;
11. Zakon o socijalnoj skrbi, *Narodne novine RH*, br. 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03, 44/06 i 79/07;
12. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 116/03 137/09, 14/10, 60/210 i 70/17;
13. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 3/18.

Internet izvori

1. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, *Narodne Novine RH*, br. 20/11, <http://www.propisi.hr/print.php?id=10892>;
2. Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba. Zanimarivanje djece preuzeto s <http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/zanimarivanje-djece/>;
3. UN Women, Postupanje u slučajevima nasilja u porodici: <http://www.16dana.ba/wpcontent/uploads/2018/02/Postupanje-u-slucajevima-nasilja-u-porodici-BOS.pdf>.

Full Professor Borislav Petrović, LL.D.

Faculty of Law, University in Sarajevo

Hrvoje Boban, LL.M.

Faculty of Law, University in Mostar, Phd student

LEGAL FRAMWORK AND DOMESTIC VIOLENCE PROTECTION MEASURES IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Summary

Catalogue of domestic violence protection measures in Croatia is an excellent base for protection from violence against children, women and other family members or relatives. Although not completely systematised and coherent, we can conclude that a system of protection measures for all forms of domestic violence has been established. The basis is to be found in adopted standards and relevant international regulations, Constitution of the Republic of Croatia and acts in the field of civil, administrative, misdemeanour and criminal law. There is still work to be done in establishing and defining activities which are to be implemented by different authorities and institutions. Therefore, provisions from the family act have to be complied with the provisions from the criminal act. Furthermore, criminal and misdemeanour jurisdiction have to be defined as well. The latter should be implemented to enable faster and more efficient protection in domestic violence cases. Apart from the existing legal acts, in April 2018, Croatian Parliament ratified Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence of 2011. By having done so, the Republic of Croatia took additional obligation from this international agreement. The obligation primarily refers to the compliance between Croatian acts and the above defined Convention. Numerous systematized legal activities in Croatia were implemented even prior to this Convention. Therefore, there should not be any significant changes as regards to the criminal act amendments.

Key words: *Family; Protection; Family law; Misdemeanour law; Criminal law.*